

Lakó Sándor

Globalizáció és agrárium

Bevezetés

A globalizáció során értékátrendeződés is zajlik. Visszavonhatatlanul lezárult egy természetében értékelvű viszonyokat tápláló korszak, ugyanakkor az értékpreferenciáikban a Maslow piramison felfelé igyekvő nyugati társadalmak újra korszakváltás küszöbén állnak, amelyet a kulturális-kreatív értékrend előretörése jellemez. Ez az értékrend, amelynek felhajtóereje a fenntarthatóság, hitelesség, és a kreativitás, a 2010-es évek első felében került abszolút többségbe a tradicionális és materialista világszemlélettel szemben az Euro-Atlanti térségben. A nagyvállalatok és ellátó láncok által uralt globális kínálati piac azonban nem képezi le az érték váltással párhuzamosan már megjelent fogyasztói igényt. Jelen dolgozatunk az értékfolyamatok összefüggésrendszerének talán kevésbé fókuszban levő elemeire világít rá, felvetve a kérdést, hogy az újszerű fogyasztói igények a társadalmilag kiemelt szerepű kisvállalkozások, és azon belül is az agrárvállalkozások számára, valós gazdasági lehetőséget jelenthetnek-e a jövőben.

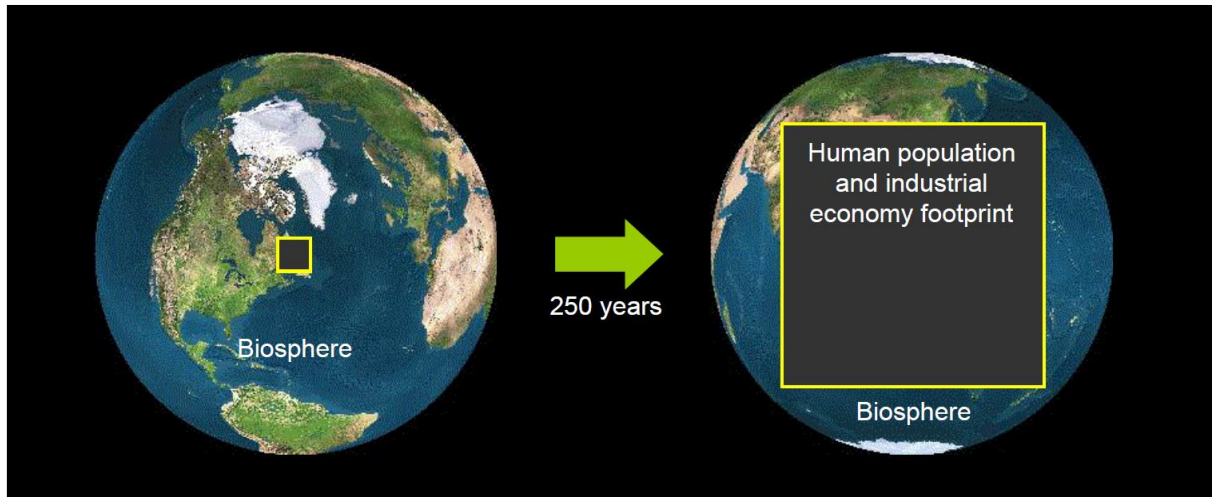
A globalizáció szellemisége

A modernitás motorja az industrializáció, amelyet témánk szemszögéből kiemelt jellemzőire vonatkozóan, iparszerűsödés értelemben használunk a későbbiekben. Az industrializáció dolgozatunk szempontjából lényeges hatásaiban a technológiai vívmányoknak a gazdasági hatékonyság érdekében történő intenzív alkalmazását és a termelési/értékesítési folyamatok tervezhetőségének fokozását eredményezi. Az industrializációs folyamat fenti jellemzőinek hasznélvezője és ezért az industrializáció támogatója a pénztőke, amely jövedelme maximalizálása, illetve kockázatának minimalizálására törekvésében természetes partnert talál a modernitás gazdasági szereplőiben. Ez a partnerség nem kiegyensúlyozott, hanem egyfajta természetes nyomásgyakorlás a gazdasági szereplők irányába. A fenti partnerség hatásaiban szelekciós nyomást eredményez, amely a XX. század utolsó évtizedeire egyeduralomra juttatta az industrializáció irányában elkötelezett szereplőket a gazdasági élet minden területén. A gazdasági növekedés igénye másfelől már szinte kezdetben a nyersanyag és a piacok világszintű elérhetőségét követelte. A mélyülő nemzetközi integráció eredménye a globalizáció, mint a technológiai fejlődés és a tőkeérdek szülője.

A modernitás szellemiségének alapvető elemei a pozitívizmusban gyökereznek, amelyet, mint társadalomformáló erőt, korai eredményei nagymértékben igazoltak. A modernitás korának elvitathatatlan vívmánya a megduplázódó átlagéletkor és a 20-30x-osára növekvő átlagjövedelmek. Azonban a modernitás motorjaként szolgáló industrializáció speciális reálgazdasági vonatkozásában ellenkező előjelű, a rossz PR-ja miatt kontrolláltan publikált hatásokkal árnyalt. Azaz egyik irányban (költségcsökkentés) a gazdasági verseny sajnálatosan a „Race to the bottom” teljeseedik ki. Az ellenkező pólus (bevételemaximalizálás) innovációi pedig az új és új piaci igényeket felkeltő és kielégítő termékeken keresztül, de jobbára az úttörő szakaszt követően a két irányt kombinálva törekszenek a jövedelmek maximalizálására.

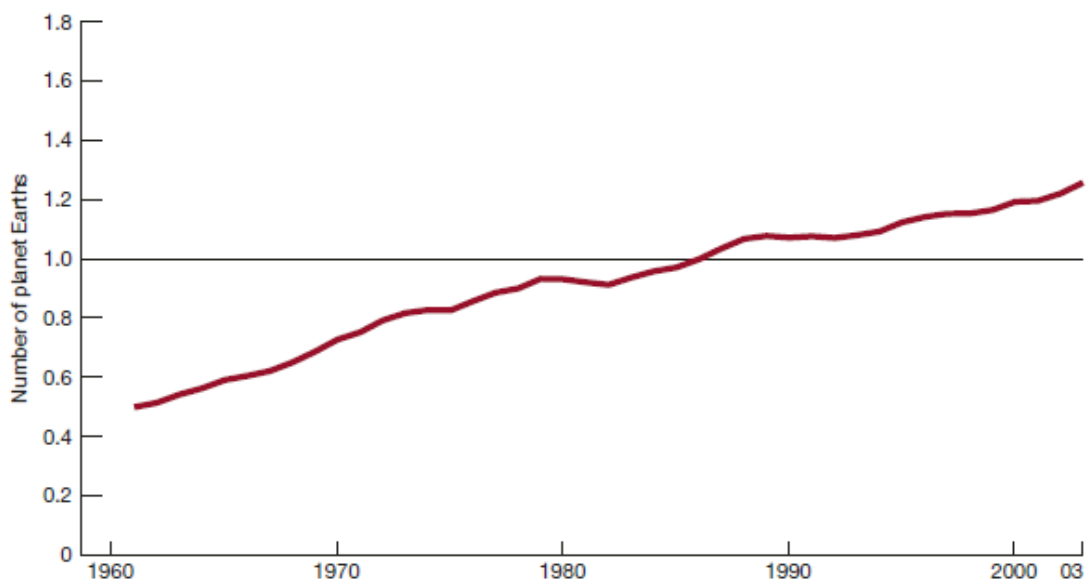
A modernitásban a jellemző gazdasági folyamat emellett az egyes szereplők szempontjából lineáris jellegű, a nyereség realizálásánál az üzlet lezárul, további szofisztikált (kezelhetetlen jogi és PR következményekkel nem járó) hatások irrelevánsak. Az anyagáramlás nyersanyag (ideértve az energiahordozókat is), áru, hulladék irányú. Ily módon a modernitás gazdasági szereplői számára pl. a környezeti hatás esetleges, lényegi tartalma nincs, erőforrásokat alig

mozgat meg. A tőke érdeke ugyanakkor a folyamatos gazdasági növekedés, amely a reáljövedelmek tőkésedésének folyamata eredményeként ágazati jellemzőktől függően, de összességében az erőforrások, nyersanyagok gyorsuló felélésével és növekvő kibocsátással párosul az előbb említett linearitás következtében. Földünk regeneratív kapacitásai ennek a folyamatnak az eredményeként napjainkra már túlterheltek.

P. Vitousek (1986)

Fig. 2: HUMANITY'S ECOLOGICAL FOOTPRINT, 1961–2003

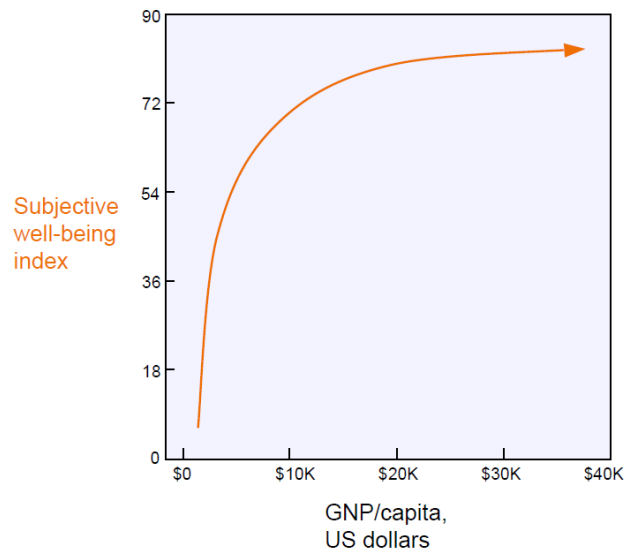

WWF Living Planet Report 2006

A modernitás alkonya?

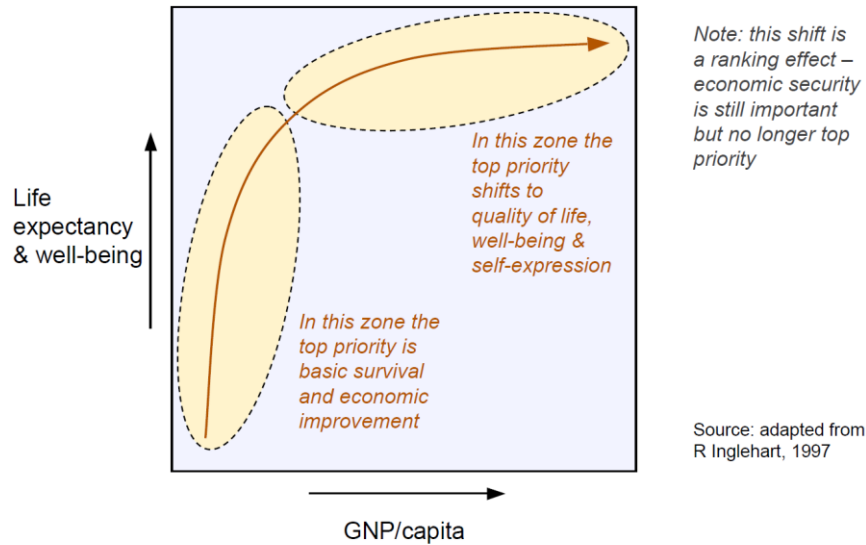
Párhuzamos folyamatként a globalizáció társadalmi hatása is kétarcú. Egyfelől a tradicionális értékrend az életmódok, szokások, hiedelmek, kultúrák átláthatóságán keresztül régen elvesztette nagyrészt objektív kényszer jellegéből fakadó egyeduralmát. A modernitás embere boldogan dobta le a tradíciók kötelékét és bocsátkozott szellemi kalandokba ismeretlen vizeken. Ugyanakkor a modernitás korában előrehaladva, a GDP/boldogság függvény (megjelenik a 2015-ös Közgazdasági Nobel díj odaítélésének indoklásában is) adott szakaszán, már egyfajta alulról jövő kezdeményezésként erősödik a pozitivista gyökerű modernizmust kritizáló hang. Nem csupán az önmagában vett materiális gyarapodás céltalanságát élhetjük meg a Maslow-piramison felfelé haladva. A világgazdaság mai mérete mellett szembesülünk a környezeti és éghajlati problémák mellett az elidegenedéssel és az életminőséget romboló civilizációs betegségekkel, a bizalmi és minőségi problémák mindennaposságával. A gazdasági rendszer ismétlődő válságai szintén a modernitás túlhaladott voltának érzését erősítik a népeesség jelentős részében.

Subjective well-being

Source: based on GNP data from the *World Development Report, 1993* & well-being data from 1990-1991 World Values Survey

Priorities shifting

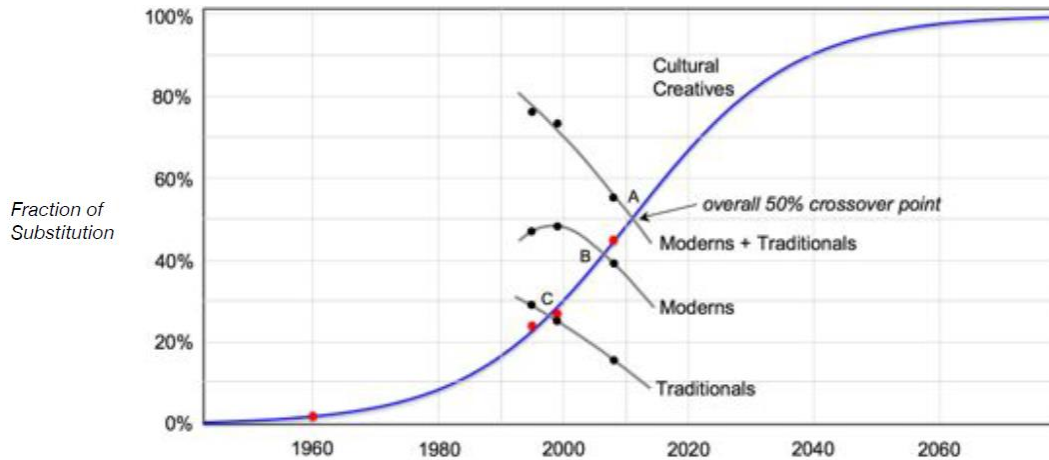
Slide: H Tibbs

Az ábrák Hardin Tibbs 2011. évi Design és Innováció konferencia előadásából származnak

A közös nevező ideológiai értelemben a lassan körvonalazódó transzmodern értékrend, amely a legkisebb ellenállás és felé, egyfajta kontroll nélküli toleranciahumánus és környezettudatosság irányába fejlődik.

A kulturális kreatív értékrend az individualizáció következtében médiatermék. Mint tömegtermék, gondolatisága messze nem kiforrott, az individuumokat összekötő tolerancia, gender egyenlőség, fenntarthatóság pilléreken nyugszik, megengedő alapállása mellett, szellemi hiányosságai alacsony színvonalú kánonba emelési próbálkozások, devianciák táptalajául is szolgálnak. A fenntarthatósági terület ennek megfelelően – sokszor csupán eszközként használva – fontosságához mérten nem a legjobb kezekben van. Meghódítani a konzervativizmus számára Ferenc pápa „Laudato si” című enciklikája hivatott elsőként, de érthetetlenül megkésve. Ismerve a középkor vallásos gyökerű természettudatosságát, meglepő az egyház kezdeményezőkétségének eddigi hiánya. Az enciklika hatásai még nem jelentkeznek. A modernitás ateizmusa és a transzmodern dogmaellenessége azonban erős ellenállást jelent azzal az iránnyal szemben, hogy a teológiai alapú fenntarthatósági elkötelezettség dominánssá váljon a közeljövő szellemi irányzatai között. A kulturális-kreatív és a versengő értékrendek elfogadottságának tendenciáit az alábbi ábra mutatja.

Cultural values crossover event

Source: Calculation by H Tibbs 2010, using data from Paul Ray including TNS Cultural Creatives Survey 2008. *Journal of Futures Studies*, <http://www.jfs.tku.edu.tw/15-3/A02.pdf>

Slide: H Tibbs

Új értékrend – régi gazdasági beidegződések

2011-ben március 31-én és október 6-án rendezett nemzetközi Design és Innováció konferenciáink fő kérdése az volt, hogy a belátható jövőben átlépünk-e abba a korszakba, ahol a szerzői jogi iparágak hozzájárulása adja a gazdasági teljesítmény meghatározó hányadát, illetve hol a fenntartható termék, ha fenntarthatóság fókuszú új domináns ideológiánk van?

A két kérdéshez tartozó alaphelyzet:

Egyfelől az OECD-re jellemző létbiztonság mellett, egyértelmű előrelépést jelez a Maslow piramison a kreativitás és a hitelesség felértékelődése, előre vetítve a fogyasztók érdeklődésének fokozódását a kreatív termékek irányába. Másfelől csupán nyomokban találjuk meg a fenntarthatóságot a piacon, többnyire felemás értékű marketingcímkeként.

A fenntarthatósági iránti elköteleződés és a low-tech műszaki tartalmú kreatív termék esetén is akadályokba ütközik a piacosítás. A kulturális-kreatív értékrend ugyanis nem olyan egyértelműen gazdaságot ösztönző, mint a modernizmus, amelynek tárgykultúra és szórakoztatás irányú, tudományos és műszaki megoldásokat befogadó szellemisége, materialista céltételezései a tőkeérdekekkel harmonizáltak. A modernizmust váltó értékrend nem fordítható le hagyományosan gazdasági ösztönzőkre, fogyasztóinak elérése jobb híján még a régi, modernista metódus szerint zajlik, az innováció hangsúlyozásával. Ennek az iránynak a mérnöke már a designer, az emberközpontú tervező. A 2010-es Design és Innováció konferencián Szócs Géza, akkori leendő államtitkár a designereket ellenséggként jelölte meg. Tévedett, de inkább csak pontatlan volt. A design integráló tudomány, amely, mint tudás natív, aminek alkalmazója a feladata meghatározástól függően lehet a modernista tőkeérdek szolgálatában álló professzionális manipulátor. Természetesen nem szükségszerűen: tudását hasznosíthatja az értékkommunikáció érdekében is, elfogadtatva a beárazott fenntarthatóságot. Nem kérdés viszont, hogy az értékkommunikáció útján érvényesülő termék, mivel nem gazdasági hatékonyságra optimalizált folyamatok eredője, javarészt csak a magasabb

vásárlóerejű rétegek számára alternatíva. Belekényszerülve a tömegszegmensre jellemző árversenybe, szükségszerűen vesztes.

Lehetséges-e kiegyezés a tőke és a fenntarthatóság között?

A designban, mint integrált marketingeszközben rejlő lehetőségek a meglévő üzleti modelleket éltetik tovább még a kulturális-kreatív értékrendre váltó világban is. Emellett a Világ népességének több, mint 80%-a OECD-n kívüli ország, ahol a modernizmus nem kifutó ideológia, így óriási potenciállal rendelkezik. Ezért semmilyen racionális oka nincs a nagytőkének fordulatszerű önmérsékletre. Elégséges az OECD-n belül PR akciókként fenntarthatósági kísérleti projekteket publikálnia, illetve dinamikájában előtte járni a fenntarthatósági üzleti elképzeléseknek. Ez a jelen. Példa: Az egyik élelmiszer előállító multinacionális vállalat a helyi termék kezdeményezésekkel szembeni dominanciáját autentikus helyi fejlesztőcsoportokkal támogatott, relatíve kisszériás termékekkel kívánja biztosítani: Imitál. Ökológiai katasztrófa árnyékában valós fenntarthatósági lépésekre van szükség az imitáció nem lehetne tolerálható. A fenntarthatósági elem beemeléseivel méginkább marketing és manipulációs kérdéssé válik a vállalati stratégia.

A gazdasági fellendülés világszinten szinte töretlenül folytatódik, a tőke megtalálja az új befektetési lehetőségeket, a globális gazdasági rendszer nem köti a lassuló OECD-hez, illetve kihasználva az ellátási láncok monopóliumait, nem kényszerül kompromisszumra. Egyértelműen illúzió a tőke logikájától várni az ökológiai tudatosságot.

Az állam szerepe

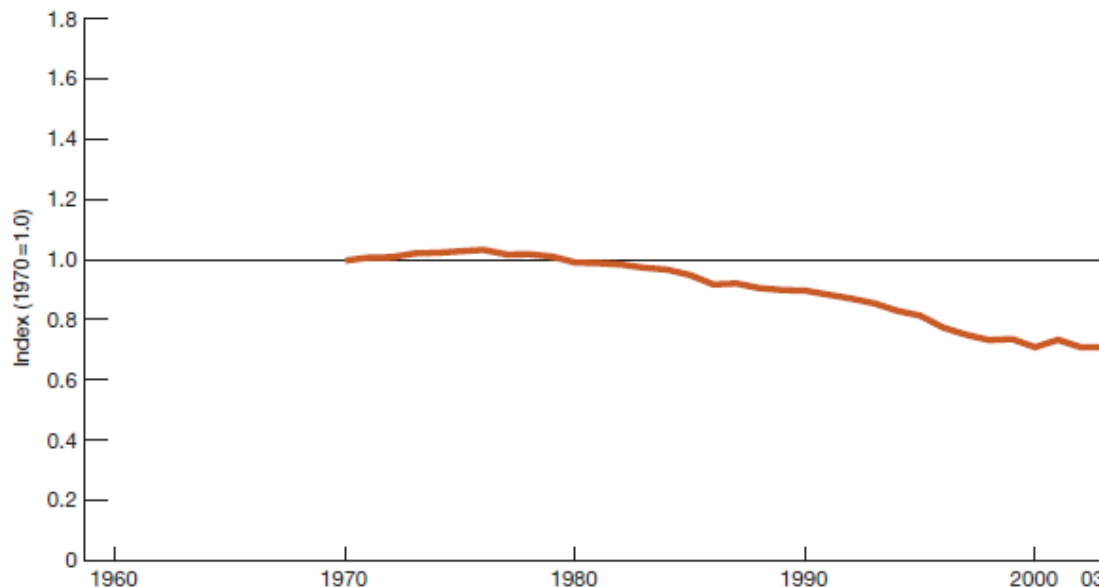
A fentiek alapján a fenntarthatósági szempontok érvényesítése témájában az állam, mint a szabályozás lehetőségének hordozója, szerepének tárgyalása megkerülhetetlen.

Az állam felelősségét fokozza, hogy az egyéni tájékozódás a meghatározó fogyasztói tömegek számára nem alternatíva, egyidejűleg a transzmodern szavazó nem kap releváns információt, nincsenek tájékozási igényét kiszolgáló think-tankjei, vállalati és politikai manipulációnak kitett. A hatalomtechnika és a felelősségvállalás azonban nem szinonimák. A rendkívül heterogén többségi individuális tömeg, koherens elvek mentén nem megszólítható. Valamint a társadalmi érintkezés, a közös, a társadalmi és egyéni lét területeit átfogó értékrend leépülésével párhuzamosan státusz kommunikációvá degradálódott, amely kommunikáció a materiális javak birtoklása, élvezete, mint evidencia, felületén zajlik. Ez kijelöli a politikai cselekvés irányát is, amely OECD szerte elsődlegesen materiális fókuszú, gazdasági partnerségek irányában elkötelezett. Az ellátásbiztonság ebben a kontextusban a mainstream, jelentse ez a közmű- és közszolgáltatásokat, vagy akár a közszükségleti cikkek hozzáférését, ezen belül témánkat érintően az élelmiszerellátást. A kommunikációtól erősebben függő minőségbiztonság kérdése már protest üzenet jellege miatt sincs a fókuszban. A versenyképesség szempontjából kívánatos bérszínvonal mellett az egyes jellemzőket érintő minőségi szint mérőszáma annyi, amennyit tőkeérdek és a civil szféra konfliktusa kikényszerít, amelybe Magyarországon szerencsésen, jelen EU tagságunk révén egy fejlettebb civil szféra is bejárt. A központi politikai cselekvés ebből az alapállásból pusztán kommunikatív, követő. Rendkívüli kommunikációs feladat tehát ennek az ipari-termelés-tőke-politikai központ szövetségnek elemi érdekviszonyai mellett egyéb értékek képviselője. A központ motiválatlan a szabályozás irányában.

Az agrárium különleges helyzete

Az agrárium alapvető biológiai szükségletet kielégítő gazdasági szegmens, ezért tudásanyagában, tevékenységeiben az ősiségben gyökerezik. Az ősiség alatt a modern tudományosságot és ennek előfeltételeként a Világhoz való viszonyulást újradefiniáló Kereszténységet megelőző, kevésbé civilizált korokat értem. Az ősiség a természettől való függést, a modernitás a technológia adta lehetőségeket helyezi középpontba a mezőgazdaság vonatkozásában is. A modernitás gazdasága a mezőgazdaság területén kerül aktív kölcsönhatásba a bioszférával (ahol a bioszféra hatás közvetlenül visszacsatolódik a gazdasági eredménybe). Lineáris szemlélete, amely az élelemtermelés terén a hatékonyságot és a felvetődő problémákat feladat centrikusan kezeli, a biológiai kutatási eredmények horizontján, illetve interdiszciplináris módon képes a megoldások keresésére, eleve kudarcra ítélve. A műszaki technológiai és az agrárinnováció gazdasági szempontból ugyanis csupán céljában hasonló. Az előbbi esetében a gazdaságot bővítő technológiai vívmányok termékszintű megjelenését a tudományos haladás csupán limitálja, illetve az ipari termelés és technológia, valamint termékein keresztül hatása relatíve jól körülírható, elvileg kezelhető: mint kibocsátás. Ezzel szemben a tudomány helyzete az agrárium innovációi vonatkozásában gyökeresen más. A tudományos megértés, a rendszerében - nem túlzóan - milliányi aktorral felépülő bioszféra esetében pl. nem az elektrodinamika ismert korlátok közötti teljességével és egzaktságával bír. Továbbá a tudományos eredmények innovációs alkalmazása ezen a területen nem tervezett struktúrájú mesterséges rendszer leírására szolgál, hanem rendkívüli komplexitása egyelőre kezelhetetlen kihívás. Az agrárium modernista szemléletű innovációi a megközelítés inadekvát módja miatt általánosan nem kontrollálható hatással bírnak. A bioszféra globális pusztulása a modernitás számlájára írható, és sérülékenysége fokozódik. A tőkebefektetés terepévé tett mezőgazdasági termelés ennek megfelelően a Földdel folytatott kísérletezgetés.

Fig. 1: LIVING PLANET INDEX, 1970–2003

2 LIVING PLANET REPORT 2006

A mezőgazdaság industrializációja folyamatjellemzőinek állása

Az industrializáció a mezőgazdaságban a Green Revolution néven jegyzett folyamat révén zajlott le, amelynek eredményei a munkafolyamatok gépesítése, automatizálása, a kiválóan

marketingelhető esztétikai megjelenés, az ipari feldolgozásra legalkalmasabb formák és szállítási jellemzők, növényvédelmi technológiák, speciális rezisztenciák kialakítása, stimuláló szerek és következményként korábban elképzelhetetlen termésátlagok.

További hatása viszont a beltartalmi értékek olyan komplex degradációja, melynek kihatásaként pl. Magyarországon éves szinten közel 3.000.000 megbetegedés vezethető vissza táplálkozási okokra a hagyományos értelemben vett alultápláltságot kivéve ezek közül. Az alma, sárgarépa, burgonya esetében a beltartalmi értékek, a korábban is mért alkotóelemekre vonatkozó összehasonlításban a GR előtti, azaz a hagyományos paraszti gazdálkodás által produkált értékek tizedükre estek. A sárgarépa vas tartalma például hazánkban, ahol bár nem jellemző a teljes industrializáció, mégis ötvenedére esett vissza a 2000-es évek elejére. Ugyanez az érték a szintén alapélelmiszer a burgonya esetében 1/20. A II. Világháborút megelőző időszak élelmiszerei a jelenlegiekhez képest funkcionális élelmiszernek minősülnek. Az akkori mondás: „Napi egy alma az orvost távol tartja” jól kifejezi ezt a helyzetet, hiszen ma az egészségmegőrzésre táplálkozási oldalon étrendkiegészítőket ajánlanak. Napjaink civilizációs betegségei erősen korrelálnak táplálkozási okokkal.

A 2014. november 6-i EGÉSZSÉG-ÉRTÉK konferencián a Magyar Kórházzövetség elnöke arra hívta fel a figyelmet, hogy a várható átlagéletkor bár növekszik, mégis táplálkozási okokra visszavezethetően tendenciózusan csökken az egészségben eltöltött évek aránya. Életminőségünket kilátásainkat élelmünk minősége döntően meghatározza.

Ezt megerősítő példaként egyértelmű korreláció áll fenn a termő talaj savassága és a helyi osteoporózisos megbetegedések gyakorisága között, amely elsődlegesen a helyi élelmiszerek lecsökkent Ca tartalmával függ össze.

A GR fenti hatásai széles, a meghatározó agrár-élelmiszeripari érdekeket már veszélyeztető, körben nem ismertek.

Cselekvési lehetőségek

Az állam számára a fenti problematika népegészségügyi kérdés, politikai lépéskényszernek nem nevezhetjük, mivel az iparszerű mezőgazdaságra jellemző méretgazdaságosság politikailag egyértelműbb terheket vesz le az állam válláról pl. az ellátásbiztonság terén. Magyarországon a nagybirtok kultúra túlsúlyának kialakulása együtt jár az iparszerű mezőgazdaság betonba öntésével, annak minden negatívumával úgy, hogy a jelen birtokszerkezet még alkalmas lenne a magas biológiai értékű lakossági élelmiszerellátás biztosítására. Emellett a tanyai élelmiszertermelés és előállítás visszaszorulása nem egyszerűen élelmiszerbiztonsági és gazdasági kérdés. A megélhetés változó lehetőségei városias környezetben messze nem okoznak olyan súlyos problémákat, mint a külterületi lakosság számára a létalapot jelentő élelmiszertermelés visszaszorulása. A teljes szociális és környezeti kapcsolatrendszerben kimutathatók a fenti folyamat negatív eredői. A tanyai termék és a tanyai termelés bír azokkal a pozitívumokkal, a jelen állapotokat reálisan láttatva, inkább potenciálokkal, amelyek beárazva, a piaci versenyben is megalapozzák létjogosultságát egy magasabb árszegmensben. A beárazás az a terület, ahol tanyai ember jelenleg eszközök nélküli menedzser. Menedzser azért, mert felelős döntéshozóként gazdálkodik, hasonlóan, de indokolatlanul kisebb presztízzsel, mint más gazdasági területek kisvállalkozói. Tehetsége, munkabírása, még magas színvonalú szakmai tudással párosulva sem hozhat azonban számára sikert az egyéni lehetőségeket meghaladó, a jelen piaci környezet realitásai által diktált szükséges eszközök nélkül. Az értékesítési csatornák befolyásolása és a marketing az a két terület, ahol az egyéni gazdálkodó tehetetlenségre kárhozott. Piacvesztésük a kompetenciák és anyagi erő nélküli rendkívül alacsony érdekérvényesítő potenciáljuk következménye. Ezek a területeken önszerveződéseik és a kamarák sem voltak eddig maradéktalanul

sikeresek. Ennek legfőbb oka a csekély pályázható forrás, ám leginkább a hibás központi forrásmegosztás, amely az élelmiszerellátás multinacionális oldalán megjelenő, az infrastruktúra kiépítésén túl is ezer millió eurós nagyságrendben befektetett tőkét nem volt képes legalább lokálisan, mintatárság kialakításával ellensúlyozni. A közelmúltban egyedül a Tanyaprogram kínált olyan lehetőséget, amely koncentráltan elkölthető érdemleges forrásokkal, hatékony komplex helyi program megvalósítását tette lehetővé.

A helyi politikum más döntési kompetenciájából és érdekviszonyaiból kifolyólag alkalmasabb a minőségi élelmiszerellátás kérdésének fölkarolására. A lokalitás gazdaság kisebb szereplői ugyanis helyileg kezelhető stratégiai partnerként és a KKV oldalt bevonó programokhoz központilag nem biztosítható, de szükséges mikromenedzsment, a helyi apparátusra osztható feladat. Emellett a helyi politika viszonyrendszerében erősebb a személyiség szerepe, felelősségvállalása elvárt a közösséget érintő kérdésekben.

A fentiek alapján indult el a „Háztájit az asztalra!” program, amely a Kecskeméti Kistérség önkormányzatait tömörítő Aranyhomok Kistérségfejlesztési Egyesület gondozásában 2012 óta zajlik. Ennek eredményeire épül a WSUF John Henry Newman Intézet agrárgazdasági programja, amely feldolgozó kapacitást, személyes marketinget, technológiai és inkubációs szolgáltatást szándékozik biztosítani az agrárium kisvállalkozói részére versenyhátrányukat szociális üzleti modellek segítségével kompenzálva.

Köszönetnyilvánítás

A jelen dolgozat elkészítésében köszönöm a publikációs lehetőséget az MNB-nak, valamint köszönöm az Aranyhomok Kistérségfejlesztési Egyesületnek azt, hogy gazdaságfejlesztési programjavaslatomat befogadta és a megvalósítást immár 4. éve támogatja. A WSUF John Henry Newman Intézet irányában köszönöm, hogy a fejlesztési program felsőoktatási háttérét biztosítva, annak továbbfejlesztésében döntő szerepet vállal.

Irodalomjegyzék

Ferenc pápa, „Laudato si” pápai enciklika 2015

Luc Ferry and Carol Volk, „The New Ecological Order” 1995 Amazon

WWF „Living planet report” 2006

Csibe András, „Boldogtalan kapitalizmus? A mai magyarországi társadalom értékpreferenciáinak néhány jellemzőj”

Közjó és Kapitalizmus Intézet Műhelytanulmány No. 10. 2009. február 25.

Dr. Berke Szilárd, Prof. Dr. Lehota József, Prof. Dr. Nábrádi András, Dr. Nótári Márta, Polereczki Zsolt, Dr. Popovics Anett, Pallóné Dr. Kisérdi Imola, Dr. Szabó Erzsébet, Dr. Szakály Zoltán, Dr. Sente Viktória, Dr. Szigeti Orsolya, Dr. Totth Gedeon, Zobor Enikő, „Marketing a hagyományos és Marketing a hagyományos és tájjelleg tájjelleg élelmiszerek piacán élelmiszerek piacán” 2010 Kaposvári Egyetem

Sándor Lakó, „Spotlight on Creative Industry in Hungary Design Motivated Development Program for SME's”

ICEIRD 2010

„The impact of culture on creativity”

European Commission (Directorate-General for Education and Culture) June 2009

„Design as a driver of user-centred innovation” Commission Staff working document
Brussels, 7. 4. 2009.

„Design for Growth & Prosperity” European Design Innovation Initiative DG Enterprise and Industry 2012

Balogh Attila, „Modern helyi gazdaságfejlesztés hagyományos vidéki környezetben – a Tanyafejlesztési Program” Falu Város Régió 2012/1-2

Thomas Friedman, „The World is Flat” Published by Farrar, Straus & Giroux Hardcover April 2005

Csatári Bálint, „Az új európai területfejlesztési perspektívák és az Alföld” Ezredforduló 1998/6

Johan Rockström, Will Steffen, Kevin Noone, Åsa Persson, F. Stuart Chapin, III, Eric F. Lambin, Timothy M. Lenton, Marten Scheffer, Carl Folke, Hans Joachim Schellnhuber, Björn Nykvist, Cynthia A. de Wit, Terry Hughes, Sander van der Leeuw, Henning Rodhe, Sverker Sörlin, Peter K. Snyder, Robert Costanza, Uno Svedin, Malin Falkenmark, Louise Karlberg, Robert W. Corell, Victoria J. Fabry, James Hansen, Brian Walker, Diana Liverman, Katherine Richardson, Paul Crutzen & Jonathan A. Foley, „A safe operating space for humanity”

Nature 461, 472–475 (24 September 2009)

* * *

Gazdaság – Etika – Globalizáció

Konferencia kiadvány

A Jövőegyetem könyvek sorozat új kötete a 2015. évi Gazdaság – Etika - Globalizáció című nemzetközi konferencia előadásainak szerkesztett változatait tartalmazza.

A Jövőegyetem könyvek sorozatot szerkeszti:

Kertész-Bakos Ferenc

ISSN 2416-0482

© Kertész-Bakos Ferenc

A Jövőegyetem könyvek sorozatot kiadja:

John Henry Newman Oktatási Központ Kft.

8330 Sümeg, Kossuth L. u. 2.

Felelős kiadó:

Fülep Dániel

Az előadások szövegei a forrás megjelölésével szabadon terjeszthetők.